

ZAFERDEN HEZİMETE BİR **HARİRİ MESELESİ**

A. SELCAN ÖZDEMİRİ CİNAL

Araştırma Görevlisi SAKARYA ÜNİ.

“

Son istifasını müteakip Abu Dabi'de ikamet eden Hariri'nin siyaseti bırakacağı sıklıkla dillendirilen bir ihtimaldi fakat ciddi bir kaos ve kriz ortamının hâkim olduğu ülkede ortaya çıkan bu ani Sünni lider boşluğu ciddi bir endişe yarattı.

”

Eski Lübnan Başbakanı Saad Hariri geçtiğimiz ay siyasetten çekildiğini açıkladı. Mayıs ayında yapılması planlanan genel seçimlerde aday olmayacağını bildiren Hariri liderliğini yaptığı Müstakbel Hareketi'ne ve aile üyelerine de seçimlere katılmamaları çağrısında bulundu. Oldukça duygusal bir veda konuşması yapan Hariri, “halkımın ve Lübnan devletinin hizmetinde olmaya devam edeceğim” diyerek siyasetteki tüm rol ve sorumluluklarını askıya aldığını dile getirdi. Son istifasını müteakip Abu Dabi'de ikamet eden Hariri'nin siyaseti bırakacağı sıklıkla dillendirilen bir ihtimaldi fakat ciddi bir kaos ve kriz ortamının hâkim olduğu ülkede ortaya çıkan bu ani Sünni lider boşluğu ciddi bir endişe yarattı. Lübnan gibi sadece siyasetin değil neredeyse yaşamın her alanının mezhep kotalarına göre şekillendiği bir ülkede uzun yıllardır Sünnilerin lideri konumunda bulunan Hariri'yi siyasetten çekilmeye iten nedenlerle bu kararın iç ve dış siyasetteki muhtemel yansımaları son derece önemlidir.

BABADAN OĞULA DEVRİMDEN SEÇİM ZAFERİNE

Klasik Lübnan siyasal elitlerinin aksine oldukça mütevazı bir geçmişe sahip olan Refik Hariri (1944-2005) zu'ema geleneğinden gelmiyordu. İç savaş (1975-1990) öncesinde öğretmenlik yapan Hariri, inşaat işleriyle meşgul olmaya başladığı Suudi Arabistan'dan ülkesine Lübnan'ın en zengin iş insanlarından birisi olarak döndü. İç savaşın ağır yaralarını saracak güçlü ve zengin imajıyla doksanlı yıllarda siyasete giren Refik Hariri, ilk kez 1992 yılında başbakan oldu. Özellikle Maliye Bakanlığı, Kalkınma ve Yeniden Yapılanma Konseyi, Ortadoğu Hava Yolları ve Merkez Bankası gibi devletin en kritik kademeleri üzerinde gücünü ve kontrolünü derinleştiren Hariri, kısa sürede Sünnilerin tek lideri olmasının yanı sıra ülkenin en önemli ve güçlü siyasal figürlerinden biri hâline geldi. 14 Şubat 2005 tarihinde başkent Beyrut'ta konvoyuna düzenlenen bir suikast sonucu beraberindeki 21 kişiyle hayatını kaybetti.

Saad Hariri'nin Lübnan siyasetine girmesine yol açan bu suikasta ilişkin dava 2020 yılına kadar sonuçlanmadı. 1976 yılından beri Lübnan'ı işgal eden Suriye ve Suriye'yi destekleyen Hizbullah'a ilişkin suçlamalar çoğunlukta. Artan uluslararası baskı ile Suriye askerlerini geri çekerken Lübnan siyaseti de bugün bildiğimiz 14 Mart ve 8 Mart bloklarından müteşekkil iki kutuplu yapıya büründü. Bir diğer ifadeyle Lübnan siyaseti Batı, Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleriyle daha yakın iliş-

kilere sahip 14 Mart Bloku ile Suriye destekçisi ve İran ile yakın ilişkilere sahip 8 Mart Bloku'nun mücadele alanı hâline geldi. Sedir Devrimi veya Bağımsızlık İntifadası olarak adlandırılan bu süreç Saad Hariri'yi ülkenin yeni Sünni lideri konumuna getirirken Kasım 2009 genel seçimleriyle de liderliğini yaptığı 14 Mart koalisyonunu ve partisi Müstakbel Hareketi'ni de en etkili siyasal güç hâline getirdi. Ancak Kasım 2009'da ilk kez Başbakan olan Saad Hariri ve partisinin seçim zaferi uzun soluklu olmadı. Yozlaşmış bir siyasal yapı, sürekli artan bir kamu borcu ve işlevsiz bir devletin başbakanı olan Hariri, her ne kadar sıklıkla yaptığı fedakârlıkları ve ödediği bedelleri dile getirirse de ülkenin yapısal problemlerini çözebilecek, işlevsiz siyasal sistemi dönüştürecek güce ulaşamadı ve geleneksel siyasal elitler gibi statükoyu devam ettiren bir lider olarak kaldı.

ZAFERDEN HEZİMETE

Saad Hariri siyasetten çekildiğini açıkladığı konuşmasında, "tüm kariyeri boyunca iç savaşın yeniden canlanmasını önlemek ve Lübnanlılar için daha iyi bir yaşam sağlamak" şeklinde maddelendirdiği iki temel görevi olduğunu ve bu iki görevden ilkinin başarırken ikincisinde muvaffak olamadığını dile getirdi. Hatta iç savaşı önlemek için verdiği mücadelenin kendisini Lübnan ve bölgedeki rakip güçlerle uzlaşmak durumunda bıraktığını ve bu nedenle servetini kaybettiğini söyledi. Hariri, İran ve Suriye'yi ima eden bu ifadelerini daha da açıklığa kavuşturarak direkt Hizbullah ile hamisi İran ve uluslararası krizler nedeniyle tüm siyasi

görevlerini bıraktığını sözlerine ekledi. 2009 seçimlerindeki büyük zaferi hem iş dünyasında hem siyasette iflasya götüren sürece biraz daha yakından bakmakta fayda var.

Ocak 2011'de Birleşmiş Milletler Lübnan Özel Mahkemesinin Refik Hariri'ye yapılan suikasta yönelik soruşturmasına hükûmetinin verdiği destek, 8 Mart Bloku tarafından protesto edildi. Protestonun nedeni mahkemenin suikasttan Hizbullah'ı sorumlu tutacağına ilişkin uluslararası basına sızan haberler olarak görüldü. Nitekim Hizbullah, Hariri kabinesindeki 10 bakanını istifaya davet etti ve 10 üyenin ayrılması ile kabine düştü. Babasına düzenlenen suikasttan sonra siyasete giren ve başbakan olan Saad Hariri bu suikastın araştırılmasına verdiği destek nedeniyle başbakanlığı kaybederken yerine 8 Mart Bloku adayı Necib Mikati getirildi. Bir başka ifadeyle Hariri politik gücünü kaybederken Hizbullah ve 8 Mart Bloku Lübnan siyasetinde yavaş yavaş etkisini artırmaya başlıyordu. Bu süreçte zamanının çoğunu Suudi Arabistan'da geçiren Hariri siyasetten ziyade iş hayatına vakit ayırıyor bu durum da lidersiz kalan 14 Mart Bloku'nun yavaş yavaş zayıflamasına yol açıyordu.

2014-16 yılları arasında Lübnan'da cumhurbaşkanı seçilememiş ülke siyaseti tamamen kilitlenmişti. Hariri, Özgür Yurtsever Hareketi lideri ve Hizbullah müttefiki Mişel Aun ile anlaşarak aktif siyasete geri döndü. Ancak 2015 yılında Kral Abdullah'ın ölümü sonrası Kral Selman ve oğlu Muhammed bin Selman'ın yükselişi Hariri'nin

Suudi Arabistan desteğini kaybetmeye başlamasına neden oldu. Yeni Riyad yönetimi ABD ile yakın ilişkileri doğrultusunda Hizbullah'ın artan siyasal gücünden rahatsız oluyor ve sürekli taviz verdiği gerekçesiyle Hariri'den desteğini çekiyordu. Merkezi Riyad'da bulunan Hariri aile şirketi Oger İnşaat, büyük borçla hızlı bir çöküş evresine girdi. Oger'in çöküşü Hariri'nin Hizbullah'a verdiği tavizlere karşı kesilen bir ceza olarak görülüyordu ancak Suudi Arabistan'ın bu politikası Lübnan içerisinde Hariri'nin elini daha da zayıflatacak dolayısıyla Hizbullah'ı ve liderliğini yaptığı 8 Mart Bloku'nu yerel siyasette daha da güçlü hâle getirecekti.

Bu çerçevede Hariri Ekim 2016'da ikinci kez başbakan olduğunda Cumhurbaşkanı Aun ve müttefiki Hizbullah'ın eli çok daha güçlenmişti. Riyad yönetimi Hariri üzerinde baskısını artırarak uluslararası bir sansasyona yol açtı. Kasım 2017'de Hariri Riyad'da canlı yayında istifa ettiğini açıkladı. Çok geçmeden Hariri'nin Suudi Arabistan'da alıkoymulduğu, Hizbullah ve Aun'a verdiği tavizler nedeniyle

istifaya zorlandığı, Fransa'nın arabuluculuğuyla ülkesine geri dönebildiği konuşulmaya başlandı. Hariri, Mayıs 2018 seçimlerine imajı oldukça zedelenmiş bir biçimde girdi ve yeni seçim yasasının da etkisiyle 8 Mart Bloku karşısında hem güç hem de sandalye kaybetti. Son tahlilde Suudi Arabistan'ın teoride Hizbullah'ı etkisizleştirmek adına yürüttüğü politikalar uygulamada Hariri'yi daha da zayıflattı.

Oger şirketinin düşüşünü pan-Arap yayınlarla Arap dünyasında oldukça önemli bir yere sahip olan Future Tv'nin kapatılması takip etti. NewYork Times, Müstakbel Hareketi'nin bu önemli televizyon istasyonunun kapatılmasına ilişkin haberinde kanal çalışanlarına aylardır maaşlarını ödemeyen Hariri'nin Güney Afrikalı bir modele aldığı fahiş tutarlı hediyelere ve bu model için yapılan harcamalara yer verdi. Başbakanlık görevinden bir başka ülkede zorla istifa ettirilen, ülkesine döndükten sonra tekrar başbakanlığa rakiplerine verdiği tavizlerle geri dönen, iş hayatında sürekli bir düşüşe geçmiş Hariri'nin imajı bir kez daha ciddi biçimde sarsıldı.

Bu esnada tek sarsıntı Hariri'nin iş ve siyaset hayatında yaşanmıyordu. Lübnan tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşıyor, elektrik, su kesintileri, akaryakıt ve gıda kıtlığı hızla ülkenin her köşesine yayılıyordu. Ekim Protestoları kısa sürede tüm siyasal elitlere yönelik bir öfkeye ve rejimin ilgası talebine evrildi. Saad Hariri yine başbakanlık görevinden istifa etti. 4 Ağustos 2020 tarihinde Beyrut Limanı'nda yaşanan korkunç patlamanın ardından selefleri yeni bir kabine kuramayınca Hariri bir kez daha başbakan olarak görevlendirildi. Tam on üç ay hükümeti kurmaya çalışan Hariri Temmuz 2021'de Cumhurbaşkanı Aun'un krizden kurtulmak yerine mezhepçi unsurlara öncelik verdiğini ve bunun kabul edilemeyeceğini belirterek başbakanlık görevinden tekrar çekilerek iş hayatını tekrar düzene koymak üzere Abu Dabi'ye gitti.

Hariri'nin Abu Dabi'ye yerleşmesini müteakip Lübnan siyasetinden tamamen çekileceği söylentileri doluşmaya başlamıştı. Ancak Hariri'nin bu kararını Kuveyt dışişleri bakanının Lübnan ziyareti sonrası açıklaması yeni endişelere yol açtı. Zira Kuveyt Dışişleri Bakanı Ahmed Nasır Muhammed es-Sabah ziyareti esnasında Körfez-Lübnan ilişkilerinin yeniden tesisi için iletildiği mesajda "Hizbullah'ın silahsızlandırılması, Lübnan Ordusu ve güvenlik güçlerinin tüm liman ve sınır kapılarını denetimine alınması, Körfez ve Lübnan arasında güvenlik iş birliğinin yapılması, 1989'da imzalanan Taif Anlaşması'nın tüm maddelerinin yerine getirilmesi, Lübnan'daki seçimlerin vaktinde yapılması ve Körfez ül-

kelerine herhangi bir fiilî ve sözlü saldırı girişiminde bulunulmaması” şartlarını Lübnanlı meslektaşına iletilmişti.

ABD, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin, Hizbullah’ın silahsızlandırılması yönünde ivedilikle adım atılmasını talep ettikleri ve bu konuda her türlü yaptırıma gidebilecekleri en önemlisi de Lübnan’ın ihtiyaç duyduğu maddi desteğin ancak bu şartlarla sağlanacağı bilinmektedir. Söz konusu şartların sağlanamaması hâlinde ne olacağına ilişkin endişeler ya da bir başka ifadeyle ABD ve Suudi Arabistan’ın Hizbullah’ı silahsızlandırmaya yönelik politikalarının Lübnan’ı yeni bir iç savaşa sürükleyebileceği ihtimali Lübnan’daki mevcut kaotik ortamda karanlık senaryoların üretilmesine olanak tanımaktadır.

HARİRİ’DEN SONRA

Hariri’nin siyasetten çekilmesinin iki önemli sonucu olduğu ifade edilebilir. Öncelikle Hariri, Hizbullah ile çatışmak yerine uzlaşmaya çalışmış ve başarılı olmadığını söyleyerek siyasi rollerini askıya aldığı açıklamıştı. Bu nok-

tada Aun’un rakibi Lübnan Kuvvetleri Partisi lideri Semir Caca, Suudi Arabistan desteğini de alarak cumhurbaşkanı olabilir, Hizbullah ile daha çatışmacı bir politika izlerse bunun Lübnan’ı bir iç savaşa sürükleyeceği endişeleri gündeme gelmektedir. Bu iddiaya yönelik en büyük delil olarak Hizbullah ile Lübnan Kuvvetleri arasında geçtiğimiz aylarda Beyrut’ta yaşanan çatışmalar gösterilmektedir ve her iki grubun da silah kullanmaktan çekinmeyeceği ifade edilmektedir. Ancak bu senaryonun iki nedenden ötürü gerçekleşme ihtimalinin oldukça düşük olduğunu dile getirmekte fayda var. Evvela Caca’nın rakibi Aun karşısında Mayıs ayına kadar siyasal gücünü artırıp cumhurbaşkanı olabilmesi, cumhurbaşkanı olduktan sonra da Hizbullah ile direk çatışmaya girmesi oldukça düşük bir ihtimal. Ancak bundan daha da önemlisi Lübnan halkının ekonomik kriz şartlarında hayatlarını sürdürmek için verdikleri mücadelenin birbirleriyle bir mücadeleye dönüşmesi ihtimalinin düşüklüğüdür. Zira Lübnanlılar 2015 yılındaki Kokunuz Çıktı (You Stink) protestolarından beri tepkilerini

tüm siyasi elitlere ve siyasi sistemin kendisine yöneltmiş durumdadır. Birbirleriyle mücadeleden ziyade siyasi elitlere karşı bir mücadele verdikleri düşünüldüğünde iç savaş ihtimalinin ancak dışarıdan uygulanacak zorla gerçekleşebileceği ifade edilebilir.

İkinci olarak Hariri’nin geri çekilişinin siyasal arenada bir Sünni lider boşluğu yarattığı kolaylıkla söylenebilir. Zira doksanlı yıllardan beri ülke Sünnilerinin liderliği görevini üstlenen aile, Kral Abdullah’ın ölümüne kadar Suudi desteğiyle rakiplerini zayıflatmayı da başardı. Dolayısıyla bu aşamada güçlü ve ülkedeki tüm Sünnileri etkisi altına alabilecek bir adaydan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Örneğin hayır faaliyetleriyle dikkat çeken ve 2018 yılında milletvekili olan Fuad Mahzoumi sadece Beyrut ile sınırlı bir desteğe sahiptir. Yine önemli bir Sünni figür olan Fuad Saad ise memleketi Sayda dışında ciddi bir destek bulamayan isimlerdendir. Başbakan Necip Mikati ise 8 Mart ittifakıyla yakın ilişkilerinden dolayı Batı, Körfez ülkeleri ve Suudi Arabistan desteğinden mahrum kalabilir. Hariri ailesinden ağabey Baha ile hala Bahai ise yine yeterli desteğe ve beklentileri karşılayacak etkiye sahip görülmemeyen isimlerdendir. Ancak sistemin doğası ve Sünni bir başbakan olması gereği bu lider boşluğunun da ivedilikle doldurulması gerekmektedir. Sonuç olarak her ne kadar bu aşamada bir isim öne çıkmasa da Hizbullah karşısında daha net bir tutuma sahip olabilecek ve reformları uygulamaya koymaya muktedir bir isim ancak bu boşluğu doldurabilecek gibi görünmektedir. ■